

Uit het hoofd uit het hart?

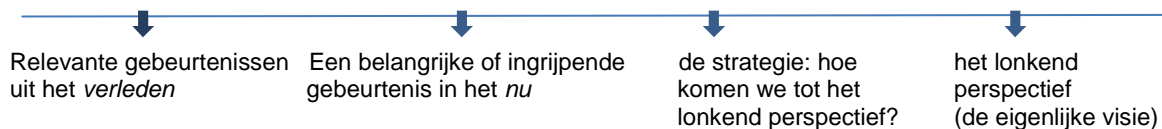
De visie van premier Rutte

Al dagen gonsde het: premier Rutte zou tijdens de H.J. Schoo-lezing zijn visie op Nederland neerzetten. De verwachtingen waren hoog gespannen. En dan valt de realiteit vaak tegen. Dat was ook de teneur van de nabeschouwingen. Het beste wat sommigen ervan konden zeggen:

- De premier is niet onderuit gegaan (Eelco Bosch van Rosenthal in P&W)
- De premier deed het helemaal uit zijn hoofd (velen).

Of je de premier en zijn opvattingen een warm hart toedraagt of niet, als visieverhaal zat zijn lezing best goed in elkaar. Leaders en managers kunnen er zeker iets van leren.

Een goed visieverhaal voltrekt zich langs deze verhaallijn:

Zo'n visieverhaal wordt bovendien herkenbaar en geloofwaardig en heeft een stevige plakfactor, als er relevante, persoonlijke en authentieke verhalen aan worden verbonden. En iedere toespraak schreeuwt natuurlijk om een stevig begin en een slot dat bijblijft. In dat laatste opzicht kon Ruttés verhaal echt veel sterker!

Begin en eind

De verwijzing naar Schoo in de openingszin is op zich niet erg aansprekend, die had rustig verderop in zijn verhaal op kunnen duiken. Het gedoe met de olifant was ook niet erg sterk: een olifant met VISIE in hoofdletters die je een hand wilt geven? Ik denk niet dat je daarmee veel mensen op het puntje van hun stoel krijgt. En die malle interpretatie van wat visie is, is ook geen krachtige opening: een visie is per definitie meer droom dan plan en dus nooit een alomvattende blauwdruk. Je hoeft er geen liberaal voor te zijn om dat te weten!

De slotzin, "Maar het einddoel, dat sterke Nederland dat klaar is voor de toekomst, die visie, daaraan kan en wil ik geen concessies doen." is ook geen zin die lang zal heugen. Het is geen "I have a dream", zullen we maar zeggen.

Gebeurtenissen uit het verleden

Maar tussen begin en slot zat het verhaal – los van de inhoud – in grote lijnen technisch goed in elkaar:

- De premier nam ons al meteen mee naar gebeurtenissen uit het verleden, aan de hand van een persoonlijk verhaal. Hij memoreerde vorige crises (jaren '70 en '80) en zijn beleving van een essay van Paul Schnabel over de Nederlandse verzorgingsstaat. Zo verbindt de premier het heden met het recente verleden. Of die beide crises de voornaamste ijkpunten voor vandaag zijn en of de gebeurtenissen uit het verleden dus sterk gekozen zijn, daarover kun je natuurlijk van mening verschillen. Maar de verbinding is er wel. [Het belang van de verbinding tussen verleden, heden en toekomst in een visieverhaal is dat continuïteit zichtbaar wordt.](#)

Een verandering - en een visieverhaal is vrijwel altijd een inleiding op een periode van verandering - is zelden een complete breuk met het verleden. En niets is zo frustrerend als mensen het gevoel geven dat wat zij gisteren deden, er vandaag en morgen niet meer toe doet.

- Vervolgens komt de premier met een opsomming van positieve 'feiten' die het fundament zouden vormen onder een sterk Nederland. Die opsomming had er voor mij niet in gehoeven. Sommige 'feiten' zijn om te beginnen discutabel: wij hebben het op 1-na beste pensioenstelsel. Andere 'gegevens' worden juist door de crisis of de politiek erg onder druk gezet (datzelfde pensioenstelsel) en zijn dus een minder sterk fundament dan de premier suggereert. Er liggen m.i. sterkere fundamenten onder de Nederlandse samenleving, die er bovendien al langer liggen dan dat goede pensioenstelsel of het 'feit' dat Eindhoven de meest innovatieve stad ter wereld is. Een veelvoud aan feiten is bovendien slecht te volgen voor luisteraars. Hier had Rutte er echt beter aan gedaan zich te beperken tot een aantal echt wezenlijke fundamenten onder de Nederlandse samenleving.

Ingrijpende gebeurtenissen in het heden

Na deze opsomming aan feiten komt de premier aan de tweede pijler van zijn verhaallijn: ingrijpende gebeurtenissen uit het heden die tot actie noodzaken:

- "Onze economie en ons sociaaleconomisch stelsel zijn in de loop der jaren op een paar wezenlijke punten structureel in onbalans geraakt", zegt hij. De zin is van een hoog abstractieniveau en aangezien het hier om een mening gaat, zou die toch onderbouwd moeten worden. Gelukkig maakt Rutte het iets concreter wanneer hij zegt dat de Nederlandse economie niet meer hard groeit, dat we zekerheden kwijtraken en dat Nederland met hoge werkloosheid kampt. Dat het de aanhoudende crisis is die noodzaak is tot actie, dat is helder. En dat er dus iets moet gebeuren, idem. De premier tilt alvast een tip van de sluier op: we moeten keuzes maken. Dat klinkt verdacht vertrouwd.
- Voordat hij naar de strategie en visie gaat, kondigt Rutte aan dat hij ons meevoert langs de sterke en zwakke punten van ons land en een aantal trends. Ze zijn relevant voor de keuzes die we gaan maken, zegt hij en daardoor passen ze goed in zijn verhaal. In dit stuk kan de structuur overigens beter. Nederland is klein, zegt de premier. Dat lijkt me geen trend. Is het dan een sterk of juist een zwak punt? Het wordt me niet duidelijk.
Trends die Rutte noemt: de ICT-revolutie, niches die belangrijker worden en productieketens die mondialer en complexer worden. Het zijn trends die ik kan volgen, al zijn er andere die ook erg relevant zijn. Denk bijvoorbeeld aan de staat van de aarde!
De opmerking over de positie van vakmanschap in de kenniseconomie en over de winning van schaliegas door de VS op deze plaats vragen wat mij betreft om enige toelichting: hebben we het hier over een trend, een kracht of een zwakte? Of geen van deze?

De strategie

En dan wordt het toch echt tijd voor de stip aan de horizon: waar wil de premier met Nederland naartoe? Wat is zijn visie? Hoe ziet Nederland eruit als het aan de premier ligt? En hoe komen we daar, wat is zijn strategie?

De premier start met de strategie. Maar de structuur van zijn betoog kan hier helderder: hij start met te zeggen dat we ons steeds opnieuw moeten aanpassen aan nieuwe omstandigheden en dat we oude zekerheden moeten loslaten. Het zijn vage algemeenheden. Maar gelukkig laat de premier ons met twee voorbeelden zien dat ons dat eerder ook is gelukt: we hebben de staatsmijnen durven sluiten en we hebben onze scheepsbouwtraditie in andere vorm voortgezet. Ook hier verbindt de premier dus het verleden, heden en toekomst. Ik zou zelf niet direct op deze voorbeelden zijn gekomen, maar

hun relevantie voor zijn verhaal is dat we vol vertrouwen naar onszelf kunnen kijken: we can do it!

De premier begrijpt goed dat varen op je aanpassingsvermogen en flexibiliteit tekortschieten als strategie. Hoe gaan we concreet op weg naar het lonkende perspectief? Niet via de weg van de quick fixes en ook niet langs lijnen van geleidelijkheid, vertelt Rutte: er moet veel gebeuren en alles moet tegelijk: “We kunnen ons niet de luxe veroorloven om de problemen volgordelijk aan te pakken. Het is niet of/of/of, maar en/en/en.”

Hoe gaan we het dus aanpakken? We gaan:

- de basis onder onze economie op orde te brengen door achterstallig onderhoud te plegen:
  - o Zorgen voor een solide en stabiele bankensector
  - o Verbeteren van de woningmarkt
  - o Aanpakken van de staatsschuld naar een lager niveau
  - o Aanpakken van de weeffouten in ons financiële systeem door een strenger begrotingstoezicht en één Europees bankentoezicht.

- het Nederlandse huis versterken
  - o Aanpakken van de kosten in de gezondheidszorg
  - o Duidelijkheid over de hypotheekrenteaftrek, meer doorstroming op de huurmarkt een corporaties die terugkeren naar hun kerntaken
  - o Aandacht voor werk, werk, werk. Dus ingrijpen in de Wajonguitkeringen, het ontslagrecht en de WW.

- de imperfecte interne Europese markt versterken.
  - o Aanpakken van de dienstenrichtlijn
  - o Aanpakken van ‘belemmeringen’
  - o Gebruik maken van de kansen van ICT en uitrol van de Europese Digitale Agenda.

Wie deze opsomming goed bekijkt, begrijpt het commentaar erop: ‘onduidelijkheid wat er precies wordt bedoeld’ en ‘de premier beschrijft hier in feite het kabinetsbeleid’. Op zich is dat laatste niet vreemd: niemand verwachtte dat de premier tijdens zijn lezing zou breken met het kabinetsbeleid. Maar aan de andere kant: hoeveel mensen zouden werkelijk geloven dat het huidige beleid tot een gedroomd Nederland leidt? Dat dit de strategie is om te komen tot het visionaire Nederland dat de premier vervolgens schetst?

De visie, het lonkend perspectief

Want [die visie, de laatste pijler onder een visieverhaal](#), volgt nu: Rutte droomt zich af, om met Van Kooten (uit een ver verleden) te spreken. En dat doet hij om te beginnen met een [persoonlijk verhaal](#), dat opnieuw het verleden met het heden en de toekomst verbindt.

“Direct na de oorlog. Man en vrouw, net getrouwd. Hij na een zware tijd in een Japans kamp als weduwnaar uit Indië teruggekomen met een paar jonge kinderen. Zij heeft de hongerwinter in Den Haag meegemaakt. Samen gaan ze terug naar Indië, Indonesië, om als gezin van de grond af aan een heel nieuw bestaan op te bouwen. In 1957 worden ze het land uitgegooid en gaan ze met alle kinderen weer terug naar Nederland om opnieuw vanaf een nulpunt te beginnen. In dat gezin ben ik geboren en opgegroeid. Het is het verhaal van mijn ouders die tot twee keer toe helemaal opnieuw zijn begonnen. En dat deden ze, zoals zoveel mensen van hun generatie, zonder te zeuren. Op eigen kracht. Met veel doorzettingsvermogen en door hard te werken.”

Als inleiding op zijn visie klinkt het als duveltje uit een doosje: we komen er alleen op eigen kracht, met veel doorzettingsvermogen en door hard te werken. Wáár komen we dan precies? “Het Nederland dat ik voor me zie, is de crisis met elan en aanpassingsvermogen goed te boven is gekomen. Zonder iemand achter te laten. Het is een veilig land waar een

compacte en krachtige overheid zorgt voor goed onderwijs, de beste gezondheidszorg, een uitstekende infrastructuur en een solide stelsel van sociale voorzieningen voor iedereen die daarop is aangewezen. Het is een land waarin ambitie, vakmanschap en ondernemerschap volop ruimte krijgen en waarin een keer opnieuw beginnen geen teken is van zwakte, maar van kracht. En in dat land wonen mensen die alles wat zij zelf kunnen organiseren ook zoveel mogelijk zelf regelen, samen met de mensen in hun omgeving. Dat is goed voor mensen zelf, maar het levert ook een hechtere samenleving op, waarin het bezielde verband uit mensen zelf komt. Dat is het Nederland waarvoor ik dag in dag uit aan het werk ben. Een land dat durft te veranderen om de kwaliteit van leven veilig te stellen.”

Zo. Die visie staat. Dit willen we toch allemaal? Goede gezondheidszorg, goed onderwijs, veiligheid, uitstekende infrastructuur, solide sociale voorzieningen... hebben we ooit iets *anders* gewild? Met andere woorden: is dit een nieuwe visie? Het nieuwe is kennelijk dat we nu de moed moeten hebben om opnieuw te beginnen, onszelf te organiseren en zoveel mogelijk zelf te regelen. Voor een liberaal is dat niets nieuws. Voor een Sociaal-Democraat is het even slikken. En toch staan zij er samen voor aan de lijn. Ik neem ten minste aan dat Rutte hier als premier sprak en niet alleen als 1^e man van de VVD.

Kortom: er valt echt meer te zeggen over het visieverhaal van premier Rutte. Wie hem alleen maar roemt omdat hij niet onderuit is gegaan of omdat hij het allemaal uit zijn hoofd heeft verteld, doet hem tekort. *Als visieverhaal staat het, al kan er hier en daar iets uit, kan het hier en daar duidelijker of beter onderbouwd en al zijn begin en slot zeker niet de sterkste momenten.* Inhoudelijk kun je er natuurlijk je gedachten over hebben. Dat is prima, ook dat is eigen aan een visieverhaal: het is iemands visie, niet per se de jouwe. En ook een visie is zelden in beton gegoten. *Een zinvolle dialoog kan tot aanscherping of aanpassing leiden.* En als dialoog niet helpt, dan helpen in dit geval verkiezingen wellicht.

Annet Scheringa, TheStoryConnection,
September 2013

Annet Scheringa is expert organizational storytelling. Zij helpt leiders en managementteams om hun visieverhaal herkenbaar, geloofwaardig en inspirerend neer te zetten. Zie www.thestoryconnection.nl

Op dit artikel berust copyright. Overname is toegestaan met vermelding van de auteursnaam en de website. Laat je het ons even weten als je het artikel ergens voor gebruikt? annet@thestoryconnection.nl of 06 43423604

ⁱ Zie voor de volledige tekst van de lezing van premier Rutte: <http://www.elsevier.nl/schoolezingrutte>